

MILJØVERNDEPARTEMENTET

Regjeringens ambisjoner for norsk avfallspolitikk

Politisk rådgiver Audun Garberg

Bellonas Ressursforum
29. mars 2011

Foto: Svein Magne Fredriksen

Først vil jeg gjerne få takke for invitasjonen til å komme hit til Bellonas Ressursforum.

Det er spennende å snakke til en så mangfoldig forsamling innenfor avfallsfeltet, som sitter på mye kunnskap og ressurser. Jeg gleder meg til innspill fra dere senere.

Avfall er et felt innenfor miljøvern som engasjerer - både folk flest og oss politikere. Vi får mange henvendelser fra folk på dette området, og også spørsmål fra Stortinget. Folks interesse gjennom innspill og spørsmål er en av tingene som gjør det spennende å jobbe med dette feltet.

Hvorfor bry seg om avfall?

Bildet viser en ulovlig søppelfylling i Norge på midten av 1980-tallet. Det har skjedd mye positivt innen norsk avfallspolitikk siden den tid, så dette er heldigvis ikke et vanlig syn lenger. Men vi har fremdeles noen utfordringer på avfallsområdet.

For det **første** har vi ikke klart å frakoble veksten i økonomien fra vekst i avfallsmengdene. Den betydelige økonomiske veksten vi har hatt de siste tiårene er fulgt av en like betydelig vekst i avfallsmengdene, og dermed økte miljøutfordringer.

For det **andre** er det en utfordring å ta hånd om de store avfallsmengdene på en forsvarlig måte.

For det **tredje** er det et press på ressursene. Særlig elektriske og elektroniske produkter inneholder ofte stoffer som er kostbare og miljøbelastende å utvinne. Derfor ligger det en betydelig gevinst, ikke minst for miljøet, i å materialgjenvinne ikke-fornybare ressurser.

Hvor vil vi?

3

Foto: Svein Magne Fredriksen

Hvor vil vi?

Det overordnede målet er at avfallet gir minst mulig skade og ulempe for mennesker og naturmiljø, samtidig som avfallet og håndteringen av det legger minst mulig beslag på ressurser.

Avfallsmålene våre er:

- 1.** Utviklingen i generert mengde avfall skal være vesentlig lavere enn den økonomiske veksten, og mengden avfall til sluttbehandling skal reduseres.
- 2.** 75% gjenvinning innen 2010, med en videre opptrapping til 80%.
- 3.** Farlig avfall skal tas forsvarlig hånd om, gjennom gjenvinning eller annen behandling (innebærer at vi må ha stor nok behandlingsskapasitet). Samtidig skal vi redusere mengden farlig avfall som oppstår innen 2020 sammenholdt med 2005-nivå.

Avfallshierarkiet bør være et sentralt prinsipp for utforming av avfallspolitikken. I EUs rammedirektiv for avfall (vedtatt i 2008), legger man også større vekt på avfallshierarkiet enn tidligere.

Målet er å være høyest mulig oppe i hierarkiet, både for å få maksimalt ut av ressursene våre, og for å begrense forurensende utslipp. Materialene eller energien i avfallet skal utnyttes og erstatte jomfruelige materialer eller andre energibærere.

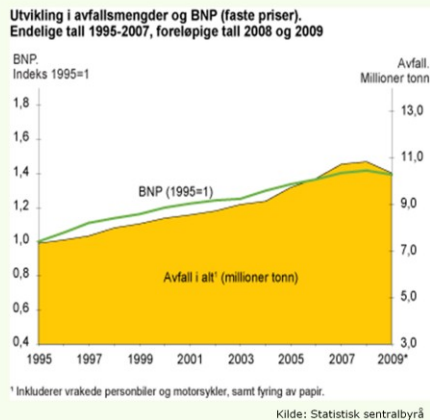
Ved energigjenvinning (forbrenning med energiutnyttelse) får vi nytte av avfallet, men bare én gang.

Ved materialgjenvinning og gjenbruk, beholder vi muligheten til å benytte materialene på nytt. I tillegg kan vi utnytte energien når det ikke lenger er mulig å bruke materialene.

Jo høyere opp i pyramiden, jo flere valgmuligheter har vi i forhold til framtidig ressursutnyttelse.

Avfallsmengdene – mål og måloppnåelse

Veksten i avfallsmengdene skal være vesentlig mindre enn den økonomiske veksten

5

Så noen få ord om hvordan det går.

Figuren viser utviklingen i avfallsmengdene og brutto nasjonalprodukt (BNP) siden 1995.

Faktisk utvikling:

- Ca 41 % vekst i avfallsmengdene siden 1995.
- 40 % vekst i BNP i samme periode.

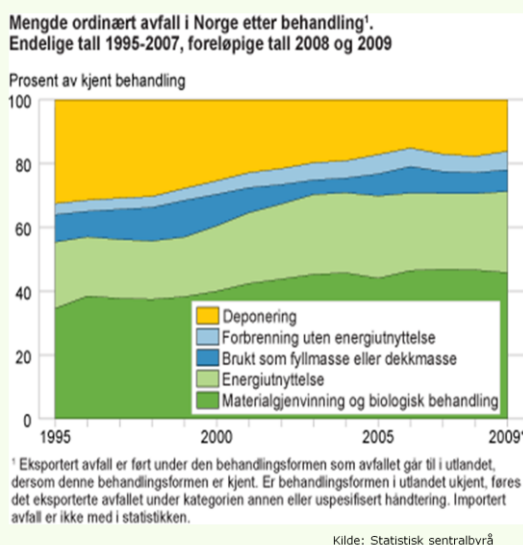
Riktignok gikk avfallsproduksjonen ned med 5 % fra 2008 til 2009, men det er første gang siden vi startet med avfallsregnskap i 2005 at mengden har gått ned. Sannsynligvis skyldes nok nedgangen finanskrisen, så det blir interessant å se tallene for 2010.

Det er en stor utfordring å klare å frikoble utviklingen i avfallsmengdene fra den økonomiske veksten.

Gjenvinning – mål og måloppnåelse

75 % gjenvinning
innen 2010

Videre opptrapping
til 80 %

6

Mål:

- 75 % gjenvinning innen 2010.
- På lengre sikt en opptrapping til 80 %.

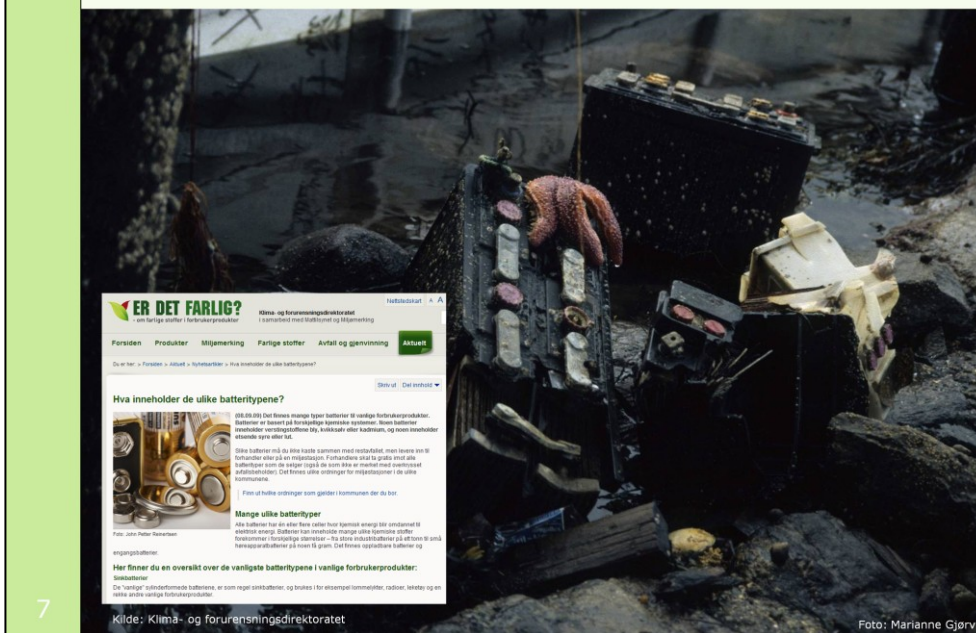
Figuren viser utviklingen i behandlingen av avfall i Norge.

Status:

- 78 % gjenvinning i 2009.
- Av dette var 40 % materialgjenvinning, 25 % energiutnyttelse gjennom forbrenning, og resten biologisk behandling og bruk som dekk- og fyllmasse.
- Stabil gjenvinningsgrad de siste 7-8 år.

Vi har blitt relativt gode på gjenvinning, men må fortsatt strekke oss for å nå målene.

Farlig avfall skal tas forsvarlig hånd om

Bildet viser bilbatterier kastet i fjæra (tatt på 80-tallet).

Farlig avfall er avfall som inneholder helse- og miljøfarlige stoffer.

Vi lager hvert år over 1 million tonn farlig avfall i Norge. Omtrent 70 000 tonn av dette avfallet vet vi ikke hvor havner. I verste fall havner mye av dette i naturen.

Farlig avfall på avveie kan føre til at miljøgifter spres og hopper seg opp i naturen. Det kan blant annet føre til hjerneskadene og forplantningsproblemer hos mennesker og dyr.

På nettstedet "ErDetFarlig.no" kan man søke opp informasjon og råd om produkter, miljømerking, farlige stoffer og avfall og gjenvinning. Nettstedet er et samarbeid mellom Klima- og forurensningsdirektoratet, Mattilsynet, Miljømerking, Forbrukerrådet og Grønn Hverdag.

Stortingsmelding om avfall

8

Foto: Marianne Gjerv

Regjeringen har besluttet å legge frem en stortingsmelding om avfall i denne regjeringsperioden – noe ikke minst bransjen selv har etterspurt.

Det var også en interpellasjonsdebatt om dette i Stortinget nylig. Debatten viste at det er bred enighet mellom oss og opposisjonen om at vi bør gjøre en gjennomgang nå. Særlig biogass ble mye omtalt i debatten i Stortinget. Dette vil jeg komme tilbake til.

Det er over ti år siden hele avfallspolitikken sist ble behandlet i en stortingsmelding.

Siden den gang har vi fått bedre fungerende avfallsmarkeder. Avfall blir i stadig større grad sett på som en verdifull ressurs.

Vi har også fått nyttige erfaringer med virkemidlene i avfallspolitikken, for eksempel med returordningene.

Samtidig er de teknologiske mulighetene for sortering og gjenvinning av avfall videreutviklet. Stadig flere kommuner innfører kildesortering, slik Oslo endelig er i ferd med, som vi ser på bildet.

Avfall er en viktig energiresurs

To sentrale ledetråder/temaer i stortingsmeldingen vil være

1. Forebygge at så mye avfall oppstår
2. Bedre utnyttelse av ressursene i avfallet

I tillegg er det viktig å se på hvordan virkemidlene i avfallspolitikken kan bidra til å nå andre miljømål, som reduksjon i klimagassutslipp og stans i spredning av miljøgifter.

Jeg vil ikke forskuttere innholdet i stortingsmeldingen. Vi er helt i oppstartsfasen av dette arbeidet. Men jeg vil nevne enkelte temaer som vi allerede nå mener vi bør se nærmere på i avfallsmeldingen.

Og så vil vi gjerne ha innspill fra dere som sitter her. Vi er veldig opptatte av at denne stortingsmeldingen skal bli til i samspill med bransjen.

Forebygge matavfall

Hvert år kaster vi nordmenn over 300.000 tonn mat som kunne vært spist.

Forebygging av matavfall er et område der vi mener det er mulig å gjøre noe. Vi vil derfor se nærmere på konkrete tiltak og virkemidler i samarbeid med næringslivet.

Næringslivet har selv tatt initiativ til å forebygge matavfall gjennom ForMat-prosjektet, hvor vi deltar med både penger og personer. Næringslivets hovedorganisasjon, dagligvarehandelen og næringsmiddelindustrien har satt seg det ambisiøse målet å redusere matavfallet med 25 prosent innen 2015.

Det er veldig positivt at næringslivet på eget initiativ setter i gang med denne type tiltak. Det er mye vi kan få til næringslivet og myndigheter trekker i samme retning mot felles mål.

Våtorganisk avfall

I 2009 innførte vi et forbud mot deponering av nedbrytbart avfall som papir, treverk, tekstiler og matrester. Biologisk nedbrytbart avfall som kan utnyttes som energi, har ikke noe på et deponi å gjøre.

Avfall som råtner på deponi, sto for ca 2,5 prosent av norske utslipp av klimagasser. Derfor er deponiforbudet et viktig klimatiltak.

Det er gått en tid siden innføringen av deponiforbudet, og stortingsmeldingen er en naturlig anledning til å se nærmere på hvilken effekt forbudet har hatt. [Klikk] På bildet ser dere en innsamlingsbeholder for bioavfall i Stavanger.

Vi vil også se på hvordan vi kan få utnyttet mer av energien i det våtorganiske avfallet.

Potensialet for biogass fra avfall/biprodukter, er beregnet til nærmere 6 TWh per år.

- Husdyrgjødsel utgjør det største potensialet (42%).
- Industri (23 %)
- Matavfall fra husholdninger, storhusholdninger og handel (16 %)

Teknologien for produksjon av biogass er utviklet betydelig de siste årene. Nå må vi se på om de politiske virkemidlene også må videreutvikles. Det er flere planer om nye biogassanlegg i Norge. Og vi ønsker å bidra til at gode biogassprosjekter blir realisert.

Biogass

Fredrikstad og Oslo har biogassbusser

Trondheim kommune ønsker seg biogassbusser

Både det lokale og regionale markedet for bruk av biogass vokser rundt omkring i landet. Biogass gir lave utslipp av klimagasser og lokal forurensning og reduserer i tillegg støynivået fra trafikken i betydelig grad.

I **Fredrikstad** har vann-, avløps- og renovasjonsforetaket Frevar, og Borg Buss gått sammen om å etablere et biogassanlegg for avløpsslam og matavfall. Flere av byens busser, renovasjonsbiler og kommunale biler går på biogass fra dette anlegget.

Oslo kommune har vedtatt halvere sine utslipp av klimagasser innen 2030. Det er et svært krevende mål. Et av tiltakene er å utnytte biogassen fra matavfall og kloakk. 1. juli i fjor ble 14 nye biogassbusser satt i drift.

Trondheim kommune har bestemt at CO₂-utslippene fra transport skal reduseres med minst 20 % innen 2018, i forhold til 2008-nivå. For å nå målet, skal biogass skal innføres i deler av busstriften når innsamling av våtorganisk avfall er på plass.

Dette gir muligheter for biogassanlegg som Ecopro (avbildet nederst i venstre hjørne) i Nord-Trøndelag.

Produsentansvarsordningene

Produsentansvar vil si at næringslivet får ansvar for behandling og gjenvinning av avfall fra produktene de produserer eller importerer.

Produsentansvaret har flere fordeler:

1. Effektivt for å nå målene om gjenvinning og forsvarlig behandling av farlig avfall.
2. Plasserer ansvaret der det hører hjemme, nemlig hos forurensere.
3. Ansvarliggjør næringslivet, men gir bransjen frihet til selv å velge løsningene.

Samtidig har vi sett at det er utfordringer ved enkelte produsentansvarsordninger, særlig knyttet til to forhold:

1. Problemet med gratispassasjerer, og
2. Sørge for at den praktiske gjennomføringen fungerer optimalt i samspill med for eksempel kommuner og forhandlere.

Generelt fungerer ordningene godt, og de har bidratt i betydelig til å nå gjenvinningsmålet vårt. Det er likevel naturlig at vi i stortingsmeldingen ser på ordningene og vurderer om det eventuelt kan være behov for justeringer.

Småelektronikk

14

Fotos: Marianne Gjerv

For elektrisk og elektronisk avfall har vi etablert et retursystem basert på produsentansvaret. Samlet sett fungerer systemet godt, og Norge ligger på topp internasjonalt i innsamlet mengde (rundt 80 prosent).

Likevel samles det inn alt for få kasserte små elektriske og elektroniske produkter, som for eksempel mobiltelefoner og sparepærer. Det er ressursløsing og skader miljøet ved at miljøgifter kommer på avveie. Det er et paradoks at vi er verdensmestere i å samle inn flasker, men sliter med å samle inn produkter som utgjør høyere risiko for helse og miljø.

Produsenter og importører, returselskaper og forhandlere har allerede klare plikter i regelverket for å samle inn avfallet. Vi er i dialog med bransjen for å få dem til selv å ta grep for å øke innsamlingen av småelektronikk.

Hvis vi ikke ser en betydelig økning i innsamlingen av blant annet mobiltelefoner, vil vi vurdere en panteordning. Vi har derfor bedt Klima- og forurensningsdirektoratet vurdere hvordan en panteordning eventuelt kan utformes og vil følge opp dette i stortingsmeldingen.

Avfall i et globalt perspektiv

På dette bildet ser vi et stort avfallsflak i vassdraget Drina, som renner gjennom flere land på Balkan. Mye av avfallet kommer fra Bosnia og Herzegovina, men det hoper seg opp ved en demning i Serbia, like ved en nasjonalpark.

Internasjonal avfallshandel gir utfordringer fordi ikke alle land er like godt rustet til for eksempel å ta hånd om farlig avfall.

Vi har internasjonale regler som skal sikre at avfallsstrømmer over landegrensene ikke fører til skade på miljøet. Gjennom Basel-konvensjonen er det blant annet forbudt å eksportere farlig avfall til u-land (selv om ikke alle i-land har godkjent denne regelen).

I 2007 mottok tankanlegget Vest Tank i Gulen giftig avfall fra et selskapet Trafigura. Tanken eksploderte, og innbyggerne har i ettertid klaget på stank og helseproblemer. Økokrim henla straffesaken mot Trafigura fordi det internasjonale regelverket ikke rammet denne type handlinger.

En tilsvarende ulykke med giftig avfall i Elfenbenskysten tok livet av 17 personer, og flere tusen trengte behandling.

Ulykker som disse viser at vi trenger et bedre internasjonalt regelverk. I stortingsmeldingen bør vi se på hvordan det internasjonale avfallsregelverket kan forbedres.

EUs rammedirektiv for avfall

Krav om nasjonal avfallsplan

Til slutt et par ord om EUs rammedirektiv for avfall, som ble vedtatt i 2008.

Formålet med direktivet var dels å samle og forenkle regelverket i EU, dels å modernisere det og sette strengere krav (til gjenvinning).

Et av kravene i direktivet er at medlemsstatene skal utarbeide en nasjonal avfallsplan, som skal revideres hvert fjerde år.

Planen skal blant annet inneholde en oversikt over avfallssituasjonen og avfallsbehandlingen, og opplysninger om nasjonal behandlingsskapasitet. Avfallspolitikken og hvordan landene vurderer behovet for nye innsamlingsordninger skal også omtales.

Vi tar sikte på å dekke kravene til nasjonal avfallsplan gjennom stortingsmeldingen.

– Made to go or made to stay?

17

Foto: Marianne Gjørsvik

Som nevnt tidligere ønsker vi å utforme stortingsmeldingen om avfall i samspill med bransjen og andre interesserte. Så nå ser jeg fram til å få innspill til hva dere mener det er viktig at vi behandler i stortingsmeldingen.

Jeg tar selvfølgelig også spørsmål.

Takk!